

Igor G a m a j u n o v:

M e t a s t á z y
/Soudní případ./

V okresech Vitebska a Polocka 14 let za sebou byly zabíjeny rukama jednoho zločince mladé ženy; každým rokem jejich počet vzrůstal; za tu dobu v 11 soudních procesech bylo odsouzeno 14 nevinných lidí; když byl skutečný vrah dopaden, jeden z takových odsouzených prožil ve vězení více než 10 let; druhý po šesti letech nesvobody úplně oslepl a propuštěn jako "nepředstávající nebezpečí"; třetí, odsouzený k vyjimečnému trestu, trestu smrti a zbavení života; čtvrtý chtěl spáchat sebevraždu, ale stihli ho vytáhnout z oprátky. Tohoto čtvrtého jsem viděl. Chodil jsem s ním po ulicích Rígy, kde už půl roku probíhá proces nad skupinou vyšetřovatelů, sfabrikovaných jeho případ. Viděl jsem jak tohoto třicetiletého člověka přepadala třesavka, když začal vyprávět podrobnosti svého "případu", jak vyskakovaly z jeho rukou utišující tabletky. V této historii se sešlý dohromady neodpovědnost a kariérismus s hrdinstvím těch, kteří šli do jistého konfliktu s mocnými. Čest a bezectnost, vylhanost a pravda se v této historii sešly společně.

Večer 13. ledna 1984 studentka Tatjana K. odešla z večírku směrem ke stanici Lučesa, dva km od Vitebska. Nevrátila se ani následující den, ani za týden. Našli ji za týden pod železničním náspem. Začlo vyšetřování, byl podezřelý mladý šofér Oleg Adamov, pracující 13. ledna nedaleko od železnice. Zanedlouho ho zatklí jakoby pro chuligénství a za několik dní nepřetřesovaných výsledků se přiznal. A ukázal místo pod náspem - tady jsem zabil. Pravda, nijak nemohl objasnit, kam dal tašku ve které podle svědectví přítelkyň nosila Tatjana učebnice. Taška se taky nenašla. Adamova začátkem roku 1985 odsoudili k 15 letům.

Poslyšte co ještě se přihodilo v tom 1984 roku, byl vyjimečný sdělením běloruské prokuratury: počet ubitých žen v okrese Vitebska a Polocka dosáhl rekordního stupně. Zločinec jenž se doposud spokojil s dvěma, třemi někdy i pěti oběťmi v roce, v tento památný rok zahubil 12 žen... Šel 13 rok jeho bakchanálií, a vraždy se pro něj, jak se vyjasnilo staly jistým druhem sportu. Ano, rozumí se nepotrestání, jež mu rozvázalo ruce, bylo výsledkem vyšetřovacího omylu. Na prokuratuře předpokládali, že vraždy provádí různí lidé. Proč však tato verze byla jedinou? Když vyšetřovatel N. Ignatovič poukázal na chyby v práci u "speciálního vyšetřovatele" /dále jen "spec"/, byl odstraněn z vyšetřovatelské skupiny. Když však viděl, že vyšetřování pokračuje i nadále po katastrofické cestě pro obviněné, šel do konce. Napsal na jméno tehdejšího prokurátora republiky A. I. Mogilnického svou zprávu. Výsledek? Zprávu posoudil nejvyšší v republice forum odpovědných osob, majících v rukou celý mechanismus v vyšetřování. A první náměstek ministra vnitra Běloruska P. S. Žuk s podrážděním nazval jeho zprávu neseriózní - a jeho sámého "kloučkem". Takže nikdo se i nadále nesnaží podívat se nově na záhadnou smrt mnoha žen. A dny z nichž každý se mohl stát pro kteroukoliv osudný žubíhaly. A zločinec pokračoval na cestách Běloruska ve své strašlivé honbě. A tenhle "klouček" si vyžádal okolnosti všech případů zavražděných žen a tu uviděl zajímavé podrobnosti: všechny ženy byly zabity nedaleko od silnic, všechny byly zadrženy stejným způsobem silně utaženým pletencem vlasů, šátkem či hrstí trávy.

Já nevěřím na Osud. Místo hluboké analýzy se stále pokračovalo podle známého stereotypu, - "kádry rozhodují vše". Zůstávalo stále všechno podle toho jak se to kdysi dávno v tomto systému praktikovalo. A vyšetřovatelsko-soudní žernovy rozemílaly osudy zcela nevinných lidí a zločinec pokračoval na cestách ven vyhledávání nových obětí. Co je to za člověka? Nepochybně - se sadistickými sklony. Tyto, podle všeho se zotřovaly v létě a na podzim. Předpokládalo se, že je svobodný, ale ukázalo se, že je ženatý. Nepředpokládalo se, že by to byl straník. Avšak jako člen strany byl velmi aktivní, aby si ho všimli a taky jo, vybrali ho za delegáta na okresní stranickou konferenci. Člověk - maska? Fanatik dvojí tváře, dovedené do apokalyptického absurdu? Psychiatři objasnili: ještě v mládí se u něho vytvořil komplex sexuální neplnohodnotnosti, čehož se mohl lehce zbavit, kdyby vyhledal lékaře. Jednou ho to dovedlo ke zločinu, poprvé v r. 1971. Vyšetřování vedl známý "spec" na vraždy, který donutil nevinného, jenž si pak ve vězení odseděl více než 10 let.

U nechyceného zločince se ta "příhoda" přihodila podruhé. A od té doby ho ty "příhody" přímo přitahovaly a zesilovaly jak říkají psychiatři "podle principu upevnění". Jinými slovy, vyšetřování a soud jež odsuzoval ke ztrátě svobody úplně nevinné lidi, po celých 14 let fakticky pěstoval tehle řídký z hlediska násilnosti případ. Podle verze Ignatoviče by zločinec mohl být i pomocníkem bezpečnosti. Tak se i ukázalo - zločinec byl pomocníkem. Když milice začala na cestách zastavovat majitele červených "Zápороžců", prověřující dokumenty, on též spolu s dalšími pomocníky prověřoval. Možná říci - "lovil sebe sama". A viděl hledání se pomalu ale jistě blíží od Vitebska do Polocka, stále blíže k jeho vsi Soloniki. Bylo prověřeno 200.000 psychicky nemocných, tisíce a tisíce automobilů a 7 tisíc "Zápороžců". Po napsání anonymu, jímž chtěl svěst stopu směrem k Vitebsku, bylo prověřeno 556.000 podpisů i když se vědělo, že psal změněným rukopisem. Mezi těmi, kterým prověřovali podpis byl i majitel červeného "Zápороžce" ze vsi Soloniki, pracující jako opravář Gennadij Michasevič, otec dvou dětí, nar. roku 1947. Ze začátku jeho podpis se zděl dobrý, ale při bližším zkoumání se zjistilo, že když psal doklady ve spěchu, tak to písmo se shodovalo s tím v anonymním dopise. I bylo rozhodnuto Michaseviče zadržet. Mezitím se ještě jednou pokusil o odvedení stopy na Vitebsk, rozhodl se takto: přijel autobusem do Vitebska a večer si vyšel na "lov". Na druhý den byla v příkopu u cesty nalezena jeho další oběť - s podpisem. Text ten sám i podpis "Vlastenci Vitebska". V ten den, kdy tři skupiny vyjely za Michasevičem, doma nebyl. Ani v práci. Třetí skupina jela do sousední vesnice. Byl u příbuzných. Se sbalenými kufry. S letenkou do Odessy. Jakmile uviděl milici, řekl ženě: "To je omyl, brzo se vrátím". Přivezli ho na prokuraturu, kde už seděl Ignatovič, jenž se ho zeptal: "Tak vy jste ten "Vlastenec Vitebska"?"

Proč se vyšetřování před 14 lety neubíralo tímto směrem. Abych si to objasnil začal jsem od bývalého "spece" - dnes skromného důchodce. Je nevysoký, ci-vý. Já si mezitím čtu v charakteristice významného v republice vyšetřovatele, který jak se ukazuje mohl napsat do vyšetřovatelských protokolů ne to co bylo pravdou, ale to co se mu "zdálo". Z charakteristik: "Systematicky vystupuje v tisku s tématy o právu". "Předává své zkušenosti studentům právní fakulty". "Náleží mu po právu titul "Zasloužený právník v BSSR"". A zde listujíc v materiálech z 50-tých let, kdy se jeho služebnost nazývala "národní vyšetřovatel" a podírkhoval se jeho chudý původ, jsem narazil na takové útržky charakteristiky: "Není schopen vyložit základní smysl přečtených spisů, bídný jazyk úzký rozhled. Doporučovalo se mu usilovně číst právní a uměleckou literaturu". Ale hlavní bylo před námi. Když se začalo zkoumat v chybách bývalého "spece" tak vyšetřované, jež se sami nařkli, na milici byli. Jednomu mlátili hlavou o seff, druhého - sundanými s nohou botami do tváře. Třetího dílem Trestního zákoníku BSSR, asi proto, aby si nedělal zbytečné iluze o zákonnosti v procese vyšetřování. A svědka-neplnoletého převraceli vzhůru nohama a trásali. "Abychom tu blbost vytrásali - objasnili potom vyšetřovatelé. Na první soudní instanci obvinění se zrekli vynucených přiznání a řekli jak to vše bylo. Dovyšetřování se dělo pod vedením tohoto autoritního vyšetřovatele "speca". Bylo lehké se přesvědčit, že věcných důkazů není, že obvinění ani nemohli přesně ukázat, kde se vraždy odehrávaly. Konec konců mohlo se přihlídnout k mínění mladého kolegy Ignatoviče, který všechny přesvědčoval, že vina těchto lidí není dokázána. Ale vrch vzaly jiné náhledy a sdělení obviněných o bití na milici bylo jak známo posuzováno jako pomluva. A druhý soud pod předsednictvím člena Nejvyššího soudu BSSR /nyní už - bývalého/ V.V. Pylčenko, potvrdil vyšetřovací materiály, objasněné prověrkou "spece" na vyšetřování vražd a potvrzené náměstkem republikového prokurátora P.V. Dudkovským.

Proč se zajímám tolik o "spece", o němž byl natočen dokonce i dokumentární film, jako vzor pro mladé právníky. Načalstvo doporučilo, objasnili mi. On nebyl konfliktní s vedením jako např. Ignatovič. Ale hlavní bylo - že v jedné zápletky s milicí, nehnusíc si nic, za všech okolností se "bil" za vysoké procento odhalených zločinů, dostávajíc prémie a cenné dárky za práce jak se dnes ukázalo padělané. Jeho kult vznikl, proto, že byl potřebný v "početní hře" jeho nadřazených s načalstvem, i výše stojícími organizacemi. Inerce tohoto důtého autoritětu fungovala s konečnou platností: soudy ratítkovaly jeho vyšetřovací dokumenty, nepodléhající žádným pochybnostem. Proč však a nejen tento "spec" ale i někteří jiní jeho kolegové vyšetřovatelé tolik let mohli se zabývat překrucování a falsifikací? Profesionální neschopnost, kamuflovaná ambiciózní neústupností? Ano, rozumí se, ale přímo v kombinaci ne jen prostě se slabým prokurátorským dohledem, ale přímo s jeho plnou nepřítomností...